

Ken uw kiezer

Na het afgelopen halfjaar kun je je afvragen of D66 in een existentiële crisis verkeert. We zijn weer terug bij af (pré-Paars) maar boeken de hoogste ledenaanwas van alle traditionele partijen.

Paul Dekker van het Sociaal Cultureel Planbureau analyseerde¹ de mensen die van 1997 tot 1999 niet stemden. Ook D66 dacht dat deze mensen zo tevreden waren dat zij de moeite niet namen. Het tegendeel blijkt waar. Ze zijn zeer ontevreden en beschouwen de politiek, ook Paars, als een instituut dat zich niets van hen aantrekt. Het gaat onder meer om traditionele PvdA-stemmers in grootstedelijke volkswijken (achterstandswijken!) die hun enig houvast, de sociale wijkstructuur, zagen teloorgegaan en zich verweesd en in de steek gelaten voelen. Daarbij ondervinden ze zowel op de arbeidsmarkt als in hun leefomgeving concurrentie van (grotendeels niet-geïntegreerde) migranten. Dat legt een enorme druk op de samenleving. Arie van der Zwan concludeert in een diepgravende sociaal-economische studie² dat "geen enkele samenleving gehouden kan worden om meer problemen te accepteren dan zij met de uiterste inspanning aankan". Het niet onderkennen van dit Fortuyniaanse 'vol = vol', eleganter geformuleerd en beter onderbouwd, heeft alle Paarse partijen opgebroken!

Kiezer aan onze kant

D66 baseert zich zonder dogmatische oriëntatie op beginselen van Verlichting ("Ideologie hoort niet thuis in het publieke domein") en liberalisme ("Vrijheid, Verantwoordelijkheid, Verdraagzaamheid en Sociale Rechtvaardigheid"), in een sterk participerende democratie. D66 is daarmee een zuiver liberale, vrijzinnig-democratische partij.

Thom de Graaf noemt ons 'progressief', met toevoeging 'liberaal' als context. Dat vraagt om verduidelijking van het (container-)begrip 'progressief'.

De beste definitie stamt van politicus-filosoof Alexis de Tocqueville (1805–1859), die het de taak noemt van wie conservatief leiding geeft aan de samenleving om "régler ses mouvements et adapter son gouvernement aux temps et aux lieux". *Reguleren* van de (inherente, onvermijdelijke) dynamiek, 'progressief' als het *stimuleren* van die dynamiek, uitgaande van (enige) maakbaarheid.

Inhoudelijk was de naoorlogse politiek hiervan altijd een mengeling. De opbouw van de welvaartsstaat (inherente dynamiek) werd progressief doorgevoerd (maakbaarheid), inbedding van die welvaartsstaat in bestaande maatschappelijke instituties (zullen) was typisch conservatief. PvdA stimuleerde de in de hele westerse wereld manifeste dynamiek, KVP wilde de bestaande instituties op corporatieve wijze behouden. Totdat bleek dat te veel gerekend werd op de maakbaarheid. De solidariteit kwam onder druk, de socialistische mens werd calculerend burger en het hele zorgvuldig opgebouwde stelsel dreigde onder het eigen gewicht te imploderen tijdens de kabinetten-Den Uyl en -Van Agt/Wiegel, 1973–1983. Daarna voerden drie kabinetten-Lubbers no-nonsense politiek: behoud van de welvaartsstaat als groot goed en stimuleren van de inherente dynamiek: de opmars

van de mondige, zelfstandige burger die minder staat wil en meer individueel beslisrecht. Is dat ook voor ons de inherente dynamiek, en hoe kan D66 die vanuit benaderen? Stimulerend (progressief) of regulerend (conservatief)? Wat vinden we de moeite om te veranderen en hoe schatten wij de maakbaarheid in? En welke zaken vinden we de moeite om te behouden, in hoeverre komt maakbaarheid in conflict met ons vrijheidsideaal?

Meritocratie

Gesterkt door enkele recente sociologische studies³ zie ik als huidige dynamiek de versnelde opmars naar een *meritocratie, bevolkt door calculerende burgers*. Een ieders status en plaats worden bepaald door talenten en vaardigheden waaraan maatschappelijke ontwikkelingen steeds hogere eisen stellen. Er ontstaat een "onderklasse" van mensen die deze talenten en vaardigheden missen en derhalve niet meekomen. Gelijke kansen voor iedereen binnen uitsluitend cognitief gerichte opleidingen (gelijkheidsadagium jaren zeventig) helpt niet, mensen zijn niet gelijk. Bovendien wordt het type werk dat geschikt voor hen is ook nog rap weggeautomatiseerd en ondervindt de autochtone onderklasse hevige concurrentie van de allochtone onderklasse, waarvan velen helaas al bij binnenkomst rechtstreeks aanschuiven. Niet door discriminatie maar gebrek aan talenten en vaardigheden, de taal voorop. Want wie zich de taal snel eigen maakt, kan eigen talenten ontplooiën en komt daardoor wel degelijk in de hogere lagen van de meritocratie. Hamvraag is of we hier regulerend of stimulerend willen optreden. Volgens mij regulerend. De ontwikkelingen zijn niet te stuiten, maar mogen geen bedreiging worden in de vorm van rancuneuze onderklasse of groot gebrek aan solidariteit. Vereist daarvoor is een versnelde reorganisatie van het publieke domein met duidelijke bepaling van verantwoordelijkheden waarop we consequent afgerekenen. Progressief of conservatief? Een mix, dus laten we geen labels gebruiken. We zijn liberaal maar willen de sociale cohesie beschermen en stimuleren. Ons fundamentele streven naar een zo groot mogelijke participatiedemocratie kan instrumenteel zijn. Maar dan moet wel het bestaande kiesstelsel ter discussie komen, de rol en functie van politieke partijen en openbaar bestuur.

Hoe maak je dit duidelijk aan het electoraat, en vooral de sociale onderklasse? Een complicatie is dat D66 voor velen (onbewust) synoniem is met meritocratie. Maakbaarheid kan op gespannen voet komen met vrijheid en verdraagzaamheid. D66 moet dit alles met kracht van argumenten in publiek debat brengen, waarbij ongetwijfeld al het aanwezige intellect nodig is. Want als dat niet lukt zal zelfs onze "natuurlijke" aanhang wegsmelten en kan de zaak beter opgeheven worden. ♦

Simon Kalf, Maastricht

Noten

1. In: *NRC Handelsblad*, 19-08-2002.
2. In: *Socialisme en Democratie*, april 2002.
3. In: *NRC Handelsblad*, 18.07.2002.